

Ár 2015, fimmtudaginn 30. apríl, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Unnur Erla Jónsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 117/2014:**

M
gegn
F.

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, , hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 15. desember, með kvörtun sóknaraðila, dags. 9. desember 2014. Með tölvupósti nefndarinnar, dags. 16. desember 2014, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dags. 27. janúar 2015. Var bréfið sent sóknaraðila, með tölvupósti nefndarinnar, dags. 29. janúar 2015 og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir sóknaraðila bárust með bréfi, dags. 5. febrúar 2015.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar dags. 30. apríl 2015.

II.

Málsatvik.

Sóknaraðili tók yfir samning nr. X, hjá varnaraðila dags. 29. apríl 2008, að fjárhæð kr. 2.430.834, vegna fjármögnunar á bifreið og var samningurinn gengistryggður.

Þann 16. júní 2010, komst Hæstiréttur að þeirri niðurstöðu í málum nr. 92/2010 og 153/2010, að gengistryggðir bílasamningar væru lánssamningar í skilningi VI. kafla laga nr. 38/2001 um vexti og veðtryggingu. Talið var að samningar þeir, sem fjallað var um í dómunum, bæru með sér að vera lán í íslenskum krónum og óheimilt væri að verðtryggja slík lán miðað við þróun gengis erlendra gjaldmiðla.

Þann 16. september 2010, staðfesti Hæstiréttur í máli nr. 471/2010, að ekki yrði byggt á erlendu vaxtaviðmiði gengistryggðs lánasamnings. Af þeim sökum skyldu slíkir samningar bera vexti samkvæmt 4. gr., sbr. 3. gr. vaxtalaga, þ.e. lægstu vexti á óverðtryggðum útlánnum á íslenskum lánamarkaði.

Eftirstöðvar á gjalddaga þann 5. júní 2010, síðasta greidda gjalddaga fyrir dóma Hæstaréttar þann 16. júní 2010, voru kr. 2.749.426.

Samningur sóknaraðila var endurreiknaður dags. 2. mars 2011. Eftirstöðvar samnings fyrir útreikning voru kr. 2.752.113. Eftirstöðvar eftir endurútreikning samnings voru kr. 1.931.685.

Sóknaraðili sendi varnaraðila bréf dags. 25. mars 2014, ásamt útreikningi á þeirri fjárhæð sem sóknaraðili taldi sig hafa ofgreitt af umræddu láni.

Svar varnaraðila dags. 8. maí 2014, ásamt endurútreikningi á bílasamningnum dags. 29. apríl 2014, var sent til sóknaraðila í bréfi. Varnaraðili taldi að ekki væri þörf á frekari endurútreikningi á bílasamningnum, þar sem leiðrétting hefði átt sér stað lögum samkvæmt.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að varnaraðili greiði sér kr. 318.254, auk dráttarvaxta frá 5. janúar 2014 af þeirri fjárhæð. Einnig krefst sóknaraðili málskostnaðar að fjárhæð kr. 146.835 og endurgreiðslu á málskotsgjaldi.

Sóknaraðili byggir á því að endurreikningur varnaraðila sé rangur og að sóknaraðili hafi með greiðslu á greiðsluseðli þann 5. janúar 2014, ofgreitt kr. 318.254. Sóknaraðili tekur fram að munur sé á kröfugerð í þessu máli og í bréfi til varnaraðila dags. 25. mars 2014, þar sem láðst hafi að taka tillit til vaxta í fyrri útreikningi.

Með samkomulagi, dags. 29. apríl 2008, hafi sóknaraðili tekið bílasamning nr. X. Staða samnings á yfirtökudegi hafi verið kr. 2.430.844 og áætluð greiðslubyrði hafi verið kr. 40.796 á mánuði, í 71 mánuð. Sóknaraðili telur sig hafa greitt alla útgefna greiðsluseðla til og með 5. janúar 2014, en að varnaraðili hafi ekki gefið út greiðsluseðla á tímabilinu 5. júlí 2010 til og með 5. febrúar 2011. Hver greiðsluseðill hafi verið sundurliðaður í höfuðstól og vexti.

Sóknaraðili hafi farið þá leið við endurútreikning að draga allar höfuðstólsgreiðslur frá upphaflegum höfuðstól. Litið hafi verið svo á að hver vaxtagreiðsla um sig hafi verið fullnaðargreiðsla vaxta og vísað hafi verið til dómaframkvæmdar þar um, t.d. dóm Hæstaréttar frá 6. nóvember 2014, í máli nr. 110/2014, varnaraðili gegn Eykt. Af þessu leiði að við greiðslu á gjalddaga 5. maí 2013, hafi skuldin verið að fullu uppgerð. Allar greiðslur eftir það, bæði höfuðstóll og vextir, hafi því verið ofgreiðsla að mati sóknaraðila. Þar að auki hafi sóknaraðili, þann 8. október 2012, greitt kr. 300.000 inn á lánið sem hafi verið aukagreiðsla af hans hálfu. Einnig vísar sóknaraðili til 13. og 14. gr. vaxtalaga nr. 38/2001 og þeirra sjónarmiða sem hafi verið rakin í dómum Hæstaréttar, m.a. í máli 110/2014.

Sóknaraðili telur að það megi skilja málalíbúnað varnaraðila sem svo hann haldi því fram að sóknaraðili hafi ekki verið að greiða neina vexti. Sóknaraðili telur að það sé rangt hjá varnaraðila. Sóknaraðili telur að vextir hafi alla tíð verið greiddir og það sé því markleysa þegar því sé haldið fram að varnaraðili hafi verið að greiða með umræddu láni. Ágreiningurinn snúist um það hve miklum vöxtum varnaraðili eigi rétt á. Varnaraðili hafi reiknað út, fengið greidda og sætt sig við þá vexti sem hafi verið greiddir og sóknaraðili hafi fullnaðarkvittanir undir höndum vegna þeirra.

Sóknaraðili hafnar því að ekki hafi verið reiknaðir vextir á lánið frá 5. júní 2010 til 5. mars 2011. Sóknaraðili hafi við útreikning kröfu sinnar eingöngu dregið greiðslur af höfuðstól frá upphaflegum höfuðstól lánsins. Sóknaraðili telur að varnaraðili hafi ekki geta aukið við vaxtakröfu sína, en sóknaraðili hafi hingað til, greitt allar vaxtakröfur varnaraðila samkvæmt útsendum greiðsluseðlum.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að öllum kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Hvað varðar endurreikning lána sem upphaflega hafi borið gengistryggingu, telur varnaraðili að það verði að líta til þess að um lögmætar skuldbindingar hafi verið að ræða sem lántökum hafi borið að standa skil á samkvæmt grundvallarreglum fjármunaréttar um skuldbindingargildi samninga. Þar sem gengistryggingin hafi verið óheimil, þá hafi bæði gengistrygging og vaxtaviðmið samningsins fallið niður, enda órjúfanlega tengd. Þá hafi atvik svarað til þess að „*að samið hafi verið um að greiða vexti af peningakröfu án þess að tiltaka hverjir þeir skyldu vera*“. Því hafi vextir verið ákvarðaðir í samræmi við lögbundið vaxtaviðmið skv. 4. gr., sbr. 3. gr. vaxtalaga. Samkvæmt 3. gr. laganna hafi átt að greiða vexti frá stofndegi kröfu og til greiðsludags. Ákvæði 4. gr. sömu laga hafi ákvarðað, að vextir í slíkum tilfellum hafi átt að vera í samræmi við lægstu vexti á íslenskum lánamarkaði, en slík vaxtakjör hafi almennt ekki verið boðin við fjármögnun varanlegra neyslufjármuna, eins og bifreiða. Varnaraðili telur að Hæstiréttur hafi ítrekað hafnað því að endurreikna slíka samninga með LIBOR vaxtaviðmiði, þar sem að það hafi ekki verið til fyrir lán í íslenskum krónum. Með vísan til þessa telur varnaraðili að endurreikningur á gengistryggðum bílasamningi sóknaraðila hafi verið framkvæmdur í samræmi við gildandi rétt og að hafna beri kröfu sóknaraðila. Einnig telur varnaraðili að efnisákvæði 3. og 4. gr. vaxtalaga hafi verið í gildi þegar til samnings aðila hafi verið stofnað.

Varnaraðili vísar til meginreglu kröfurettar þess efnis að kröfuhafi, sem hafi fengið minna greitt en hann hafi átt rétt á geti átt kröfu á hendur skuldara um það sem vangoldið sé. Frá meginreglunni geti þó verið undantekningar, s.s. vegna fullnaðarkvittunar. Þá sé aðstaðan sú, að þegar kröfuhafi hafi gert kröfu á hendur skuldara um vangoldna greiðslu geti skuldari komist hjá frekari fjárútlátum hafi hann fullnaðarkvittun. Einnig telur varnaraðili að sá sem haldi undantekningarreglu fram, beri sönnunarbyrði fyrir því að skilyrði séu til þess að víkja frá meginreglunni, en ekki sé um sjálfsafgreiðslu að ræða. Varnaraðili telur að samkvæmt kvörtun sóknaraðila sé ekki að finna nein rök, né gögn, sem hafi sýnt fram á að skilyrði séu til þess að beita undantekningarreglunni um fullnaðarkvittanir. Því sé kvörtunin vanræifuð af hálfu sóknaraðila.

Varnaraðili telur að af dómum Hæstaréttar verði ráðið að undantekningu frá meginreglunni um fullar efndir verði eingöngu beitt við sérstakar aðstæður. Hafi Hæstiréttur í því sambandi horft til meginsjónarmiðs reglunnar um fullnaðarkvittun, til þess að koma í veg fyrir mikla röskun á fjárhagslegum hagsmunum skuldara, vegna óvæntrar kröfu um umtalsverða viðbótargreiðslu þvert á réttmætar væntingar skuldara. Við slíkt mat sé litið til ýmissa sjónarmiða, en ekkert eitt hafi ráðið úrslitum, heldur sé heildarmat á því hvort skuldari hafi orðið fyrir verulegu fjárhagslegu óhagræði. Í því sambandi vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar í máli nr. 661/2013. Þá telur varnaraðili að sóknaraðili hafi ekki getað haldið fram fullnaðarkvittun lengur en fram til síðasta greidda gjalddaga, áður en svonefndir gengisdómar hafi fallið í Hæstarétti þann 16. júní 2010. Eftir þann tíma telur varnaraðili að sóknaraðili hafi ekki verið í góðri trú um að gengistryggð kjör hafi falið í sér fullar og réttar efndir.

Við mat á undantekningu frá meginreglunni hafi varnaraðili farið yfir ýmis sjónarmið en varnaraðili telur að í tilviki sóknaraðila séu ekki fyrir hendi þær sérstöku aðstæður sem hafi réttlætt frávik frá meginreglunni um fullar efndir.

Varnaraðili telur að sóknaraðili hafi aldrei verið krafinn um neina viðbótargreiðslu eftir endurreikning. Þar hafi verið miðað við lok

fullnaðarkvittunartímabils þann 5. júní 2010, og þá hafi sóknaraðili ofgreitt og hafi fengið endurgreiðslu í formi skuldajöfnunar við ógreidda gjalddaga, sbr. útreikning dags. 29. apríl 2014, sem hafi fylgt með kvörtun. Þannig hafi aldrei komið til viðbótar fjárútláta sóknaraðila. Þá hafi endurreikningur á láni sóknaraðila leitt til þess að höfuðstóllinn hafi lækkað verulega. Þannig séu atvik þessa máls gerólik þeirri aðstöðu sem hafi verið uppi í máli nr. 464/2012, þar sem lán skuldarans, Borgarbyggðar, hafi hækkað við það að kröfu um viðbótargreiðslu hafi verið bætt við höfuðstól. Í tilviki sóknaraðila hafi endurreikningurinn ekki leitt til neinnar óvæntrar kröfu um viðbótargreiðslu, heldur þvert á móti hafi höfuðstóll skuldbindingar hans lækkað.

Varnaraðili telur ljóst að krafa sóknaraðila að fjárhæð kr. 318.254 kr. sé óveruleg hvort sem litið sé til fjárhæðarinnar sjálfrar eða hlutfalls af lánsfjárhæð. Þannig sé hlutfall þeirrar fjárhæðar af upphaflegum höfuðstól lánsins einungis 13,1%. Hlutfallið sé ennþá lægra, eða 9%, sé horft til kröfunnar og upphaflegs höfuðstóls á sama verðlagi, þ.e. janúar 2014, sem sé tölfræðilega og peningafræðilega réttara að mati varnaraðila. Þannig séu dómstólar einnig farnir að líta til hlutfallsins að teknu tilliti til verðbreytinga, sbr. dómur héraðsdóms í máli E-5225/2013. Ef litið sé til mismunar á greiddum LIBOR vöxtum og endurreiknuðum vöxtum, m.v. 5. júní 2010, þá sé fjárhæðin kr. 325.878. Sú fjárhæð sé einnig óveruleg, hvort heldur sem litið sé til fjárhæðarinnar sjálfrar, eða hlutfalls af höfuðstóls. Þannig sé hlutfallið 13,4% af upphaflegri lánsfjárhæð, en 10,5% þegar báðar fjárhæðir hafi verið á sama verðlagi, þ.e. júní 2010. Með hliðsjón af þessu og fordæmum Hæstaréttar í málum einstaklinga, sé því ljóst að ekki hafi verið um umtalsverða röskun á fjárhagslegum hagsmunum skuldara. Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 661/2013, hafi verið kveðið á um að viðbótarkrafa að fjárhæð kr. 4.200.000, sem nam 11% af upphaflegri lánsfjárhæð hafi ekki verið veruleg og því hafi ekki verið tilefni til að víkja frá meginreglunni um fullar efndir. Jafnframt hafi verið kveðið á um það í dómi Hæstaréttar í máli 337/2013, að ekki hafi verið tilefni til að víkja frá meginreglu kröfuréttar þegar hlutfall viðbótarkröfu hafi verið 19,3% og fjárhæð kr. 25.000.000.

Varnaraðili telur sóknaraðila hafa fengið nýtt lán frá varnaraðila til að fjármagna bílakaup og hafi bifreið hans hækkað í verði umfram afskriftir um fjárhæð kr. 393.000, til loka mögulegs fullnaðarkvittunartímabils í júní 2010. Fjárfesting sóknaraðila í bifreiðinni hafi því verið sérstaklega hagkvæm á þessum tíma. Við heildstætt mat á því hvort að sóknaraðili hafi orðið fyrir fjárhagslegu óhagræði við fjármögnun á bílakaupum, þá telur varnaraðili að ekki sé hægt að líta framhjá andlagi þess sem lánið fjármagnaði.

Hvað varðar kröfu sóknaraðila, sem hafi falið í sér óréttmæta auðgun, þá telur varnaraðili að kröfugerð sóknaraðila hafi falið í sér töluverða auðgun honum til handa á kostnað varnaraðila. Varnaraðili telur að beita verði heildarmati. Í kröfu sóknaraðila hafi falist tilætlun hans um að lán hans hafi borið 5,25% neikvæða raunvexti, þ.e. að varnaraðili hafi átt að borga með láninu. Varnaraðili telur að á sama tíma og sóknaraðili hafi tekið lán sitt, hafi fasteignatryggð og verðtryggð lán hjá Íbúðalánasjóði borið 5,2% raunvexti. Sóknaraðili hafi þannig gert kröfu um að fá 10,45% raunvaxtahagnað miðað við lán hjá Íbúðalánasjóði. Í þessu sambandi telur varnaraðili rétt að vekja athygli á því að samkvæmt ákvæðum 17. og 18. gr. reglna nr. 215/2007 um eiginfjárkröfur og áhættugrunn fjármálafyrirtækja, séu bílalan talin meira en helmingi áhættumeiri en fasteignatryggð lán. Sé einnig litið til áhrifa verðhækkunar bilsins, þá hafi raunvextir af láni sóknaraðila orðið neikvæðir um 14,93% miðað við kröfugerð hans.

Þegar öll þessi atriði hafi verið metin heildstætt og horft til réttmætra væntinga samningsaðila og fjárhagslegrar röskunar af fullum efndum, þá sé ljóst að sóknaraðili hafi ekki orðið fyrir verulegri og óvæntri fjárhagslegri röskun. Þegar af þeirri ástæðu séu ekki skilyrði uppfyllt fyrir því að víkja frá meginreglu kröfuréttar um fullar efndir. Samkvæmt framangreindu hafnar því varnaraðili kröfu sóknaraðila. Til viðbótar gerir varnaraðili frekari athugasemdir við kröfugerð sóknaraðila. Í fyrsta lagi telur varnaraðili að sóknaraðili hafi ekki reiknað neina vexti á lán sitt frá 5. júní 2010 og til 5. mars 2011. Fyrir liggja að lánið hafi verið vaxtaberandi og eftir dóma Hæstaréttar um ógildi gengistryggingar hafi sóknaraðili ekki getað haft réttmætar væntingar um það að lán hans hafi borið gengistryggð kjör. Þessu til viðbótar hafi sóknaraðili ekki greitt vexti á umræddu tímabili og hafi því eðli máls samkvæmt ekki fullnaðarkvittun fyrir vöxtum. Af þessu leiði að reikna hafi átt vexti samkvæmt 4. gr., sbr. 3. gr. vaxtalaga á lánið, eftir gjalddaga þann 5. júní 2010, jafnvel þó miðað hafi verið við höfuðstól þann dag samkvæmt kröfugerð sóknaraðila, þ.e. 1.420.027 kr. Miðað við þessa forsendu, þá hafi vanreiknaðir vextir numið á þessum tíma samtals kr. 66.248, sem hafi átt að dragast frá kröfugerð sóknaraðila. Því telur varnaraðili að krafa sóknaraðila hafi aldrei geta verið hærri en að fjárhæð kr. 252.010.

Þá sé kröfu sóknaraðila um dráttarvexti mótmælt, enda verði ekki séð að úrskurðarnefndin hafi umboð til að ákvarða dráttarvexti. Samkvæmt 3. gr. a. í samþykktum nefndarinnar segir að hún „*skuli skera úr um réttarágreining á milli fjármálafyrirtækis og viðskiptamanns sem leiðir af samningssambandi þeirra*“. Krafa um dráttarvexti snúi ekki að viðskiptasambandinu heldur að beitingu sérstaks vanefndaúrræðis og þannig hefði þurft jákvæða heimild í samþykktum nefndarinnar til að hún gæti gert varnaraðila að bera slíkt vanefndarálag. Af þeim sökum beri að vísa þeirri kröfu frá.

Jafnframt telur varnaraðili rétt að benda á að sóknaraðili hafi ekki gert kröfu á hendur varnaraðila um greiðslu dráttarvaxta. Af þeim sökum hafi dráttarvaxtakröfu ekki verið hafnað og slík krafa sé því ekki tæk með vísan til 5. gr. samþykktu nefndarinnar og beri að vísa frá. Til viðbótar sé ljóst að dráttarvaxtakrafa sóknaraðila sé reiknuð af of háum stofni og því sé hún röng. Þá hafi krafan ekki uppfyllt ákvæði 3. mgr. 5. gr. vaxtalaga um upphafstíma. Þar sem krafa sóknaraðila hafi ekki borist varnaraðila fyrr en 25. mars 2014, verði hann ekki krafinn afturvirktt um dráttarvexti frá 5. janúar 2014. Með vísan til þessa, sé krafan því einnig vanreifuð. Því beri að vísa henni einnig frá.

Að lokum mótmælir varnaraðili kröfu um sérstakan málskostnað, enda telur hann að engin heimild sé í samþykktum úrskurðarnefndarinnar til ákvörðunar málskostnaðar. Það sé meginregla íslensks réttar að hver sem leitar úrlausnar hjá stjórnvaldi eða öðrum úrskurðaraðila beri sjálfur útlagðan kostnað. Sérstaka lagaheimild hafi þurft til þess að heimilt sé að úrskurða málskostnað, s.s. sem finna má í lögum sem snúa að dómsmálum og 8. gr. laga um yfirskattanefnd nr. 30/1992. Þá hafi slíkri kröfu ítrekað verið hafnað af úrskurðarnefndinni.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að ofgreiðslu og endurreikningi á bílasamningi nr. X, sem sóknaraðili tók yfir dags. 29. apríl 2008 hjá varnaraðila, að fjárhæð kr. 2.430.834.

Sóknaraðili telur sig hafa ofgreitt varnaraðila fjárhæð kr. 318.254, samkvæmt endurútreikningi á umræddum bílasamningi, sem sóknaraðili hefur lagt fram í máli þessu. Við endurútreikning sóknaraðila voru dregnar höfuðstólsgreiðslur frá

upphaflegum höfuðstól lánsins og litið svo á, að hver vaxtagreiðsla um sig hafi verið fullnaðargreiðsla vaxta. Á þessum grundvelli telur sóknaraðili að skuld hans við varnaraðila hafi verið að fullu uppgærd dags. 5. maí 2013, og allar greiðslur eftir það, bæði höfuðstóll og vextir, hafi verið ofgreiðsla.

Varnaraðili telur hins vegar að sóknaraðili hafi hvorki fært fram rök né gögn sem sýni fram á að skilyrði séu fyrir því að beita undantekningu frá meginreglu um fullar efndir. Því liggur fyrir ágreiningur hvort sjónarmið um fullnaðargreiðslur gjalddaga eigi við um þær greiðslur sem sóknaraðili innti af hendi.

Nefndin hefur í fyrri úrskurðum gert ákveðnar kröfur til kröfugerðar og rökstuðnings, þegar leitað er eftir úrskurði nefndarinnar í ágreiningsmálum varðandi endurútreikning lána. Hefur nefndin talið nauðsynlegt að fá annað hvort í hendur skýra og glögglega fram setta útreikninga á því sem sóknaraðili telur vera rétta stöðu lánsins og kröfugerð sem byggir á þeim útreikningum, eða skýra, rökstudda kröfu um að einhver tiltekin atriði í fyrirbyggjandi útreikningi varnaraðila verði reiknuð með öðrum hætti en gert er. Krafa sóknaraðila er miðað við þessi viðmið tæk til úrskurðar og kröfugerð byggð á þeim útreikningum sem settir hafa verið fram ásamt forsendum þeirra. Verða því kröfur sóknaraðila teknar til efnislegrar meðferðar.

Meginregla kröfuréttar að kröfuhafi eigi rétt til fullra efnda kröfu sinnar má rekja til meginreglu samningaréttar um skuldbindingargildi samninga. Því verður talið að kröfuhafi eigi rétt til viðbótargreiðslu úr hendi skuldara, þegar hinn síðarnefndi efnir skuld sína ekki að fullu. Þó verður talið að undantekningar kunni að vera gerðar frá þessari meginreglu. Sú undantekning sem helst þarf að líta til í þessu samhengi varðar regluna um réttaráhrif fullnaðarkvittunar skuldara. Sú háttsemi skuldara að inna af hendi greiðslu eða að efna skuld gegn útgáfu slíkrar fullnaðarkvittunar, getur haft þau réttaráhrif, að kröfuhafi geti ekki krafist skuldara um viðbótargreiðslu sem nemur því er vangreitt var. Hefur Hæstiréttur tekið á þessu álitafni í þó nokkrum nýlegum dómum.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 600/2011, var lagt til grundvallar að greiðslutilkynningar, sem kröfuhafi sendi fyrir hvern gjalddaga með útreikningi á fjárhæðinni sem skyldi greiða og eftir það, fyrirvaralaus móttaka hans á greiðslum í samræmi við tilkynningarnar, hafi jafngilt fullnaðarkvittun um greiðslu á því sem gjaldféll hverju sinni. Þá segir einnig í dómnum, að af meginreglunni um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu leiði, að einungis við sérstakar aðstæður verði undantekningunni beitt, en rök hennar styðjist meðal annars við það að skuldari hafi við móttöku kvittunar fengið í hendur yfirlýsingu kröfuhafa um að greiðslu sé lokið. Að baki búi sjónarmið um öryggi í viðskiptum. Hins vegar taldi meirihluti Hæstaréttar að skilyrði væru til þess að víkja frá meginreglunni um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu og horfði þá m.a. til þess að um var að ræða langtímalán og að viðbótarfjárhæðin sem lánveitandinn krafði um var veruleg í samanburði við lánsfjárhæðina.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 464/2012, sló Hæstiréttur því föstu að kanna yrði hvort skilyrði væru uppfyllt í málinu, á sama hátt og gert var í dómi Hæstaréttar í máli nr. 600/2011, svo að undantekning frá meginreglunni gæti ráðið niðurstöðu málsins. Hæstiréttur taldi að varnaraðili gæti ekki krafist sóknaraðila um viðbótargreiðslur vegna þegar greiddra vaxta aftur í tímann og féllst því á aðalkröfu sóknaraðila. Var í því sambandi m.a. horft til þess að festa taldist komin á framkvæmd afborgana, en um fimmtungur lánstímans var liðinn þegar skuldin var endurreiknuð.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 50/2013, var vísað í fyrrgreinda dóma réttarins, í málum nr. 600/2011 og 464/2012. Rétturinn taldi, að öllum atriðum virtum í málinu,

að það stæði varnaraðila nær en sóknaraðila, að bera áhættu af þeim mistökum sem hefðu leitt til þess að vextirnir hefðu verið vangreiddir og því gæti varnaraðili ekki krafist sóknaraðila um viðbótargreiðslur vegna þegar greiddra vaxta aftur í tímann.

Einnig var vísað í sömu fyrrgreinda dóma í dómi Hæstaréttar í máli nr. 94/2014, þar sem rétturinn lagði til grundvallar að sóknaraðili gæti ekki krafist varnaraðila um viðbótargreiðslur vegna þegar greiddra vaxta aftur í tímann með skírskotun til þess að greiðsluseðlar sóknaraðila og forvera hans og fyrirvaralaus móttaka þeirra á greiðslum frá varnaraðila, eða varnaraðila fyrir hans hönd, jafngiltu fullnaðarkvittun vegna hlutaðeigandi greiðslna.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 544/2013, vísaði Hæstiréttur til dóms réttarins í máli nr. 661/2013, þar sem rakin hefðu verið skilyrði þess að kröfuhafi gæti haft uppi kröfu um viðbótargreiðslu úr hendi skuldara vegna lögskipta, sem þegar hefði verið lokið, sem og þeirra atvika sem valdið gætu því að slíkur réttur glataðist vegna fullnaðarkvittunar. Að mati loknu, þ.e. hvort að varnaraðili hefði verið í góðri trú, hvort aðstöðumunur hefði verið með aðilum, hvort festa hefði verið komin á framkvæmd allra samninga og hvort viðbótakrafa sóknaraðila væru veruleg, taldi rétturinn að sóknaraðili yrði bundinn af fullnaðarkvittunum til varnaraðila og hefði hann þar með glatað rétti til að hafa uppi viðbótarkröfuna. Sérstaklega var í dómi þessum fjallað um þá aðstöðu að lántakinn hafði þegar greitt upp viðbótarkröfuna með nýju láni og var það ekki talið skipta máli fyrir úrlausn málsins enda stæði sú skuld ógreidd að verulegu leyti. Var því staðfest sú niðurstaða héraðsdóms að sóknaraðili bæri að endurgreiða varnaraðila þá fjárhæð sem félagið hafði greitt vegna viðbótarkröfu sóknaraðila.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 430/2013, var einnig talið að skilyrði væru til að víkja frá meginreglunni um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu og hafna þar með tilkalli sóknaraðila til viðbótarvaxta fyrir liðna tíð. Í málinu háttaði svo til að samningurinn var að fullu uppgreiddur en lántakinn byggði endurkröfu sína á hendur lánveitanda á mismuninum á því sem hann greiddi og því sem honum hefði borið að greiða, miðað við endurreikning byggðan á sjónarmiðinu um fullnaðarkvittanir.

Af fyrrgreindum sex dómum Hæstaréttar verður talið ljóst að vikið hafi verið frá meginreglu kröfuréttar og umræddri undantekningarreglu beitt. Ef litið er til þessara dóma verður ekki talið að það hafi verið neitt eitt tiltekið atriði sem hafi ráðið úrslitum við matið á því hvort aðstæður hafi verið fyrir hendi hvort að víkja ætti frá meginreglunni. Ítrekað hefur dómurinn áréttað að að baki undantekningunum búa sjónarmið um öryggi í viðskiptum og um að það geti haft í för með sér röskun á fjárhagslegri stöðu skuldara að standa kröfuhafa skil á umtalsverðum fjárhæðum fyrir liðna tíð þvert á væntingar sínar.

Um heildarmat hefur verið að ræða á aðstæðum og atvikum hverju sinni. Þó hafa nokkur sjónarmið verið lögð til grundvallar þegar mat hefur verið lagt á það, hvort efni væru til að víkja frá meginreglunni. Fyrst má þar nefna, hvort að skuldari hafi verið í góðri trú og því hvorki vitað, né mátt vita, að sú greiðsla sem hann hafi innt af hendi, hafi ekki verið fullnægjandi. Þá hafi aðstöðumunur skipt máli og hvort slíkur hafi verið með samningsaðilum og hvort það hafi geta réttlætt að viðbótarkröfu hafi verið hafnað. Þá hafi einna helst verið litið til sérstöðu fjármálafyrirtækja á lánamarkaði og hvort að staðlaðir skilmálar lánasamninga hafi verið einhliða samdir af fjármálafyrirtækinu, óháð afstöðu lántaka. Einnig hefur verið lagt mat á það hvort öðrum aðilanum hafi staðið nær að bera áhættu af mistökunum sem hafi leitt til þess að vangreitt hafi verið. Þá hafi skipt máli hvort festa hafi verið komin á framkvæmd samningsins í þeim skilningi að skuldari hafi innt margar afborgarnir af hendi í

samræmi við greiðslutilkynningar lánveitanda. Þar að auki hefur verið litið til þess hversu langur tími hafi liði frá því að mistök hafi komið fram og þar til krafa hafi verið höfð uppi, og hvert umfang viðbótarkröfu hafi verið, annað hvort í samanburði við upphaflegan höfuðstól skuldbindingarinnar, eða miðað við þá fjárhæð sem skuldari hafi þegar greitt í vexti af skuldbindingu sinni

Hvað varðar dóma Hæstaréttar, þar sem rétturinn byggir á að beita skuli meginreglu kröfuréttar, ber fyrst að nefna dóm Hæstaréttar í máli nr. 463/2012. Í dómnum var vísað í aðra dóma réttarins í málum nr. 600/2011, 464/2012 og 50/2013 og þeirra sjónarmiða sem þar komu fram um heimild til að víkja frá meginreglu kröfuréttar. Samkvæmt mati réttarins á atvikum málsins var talið að sóknaraðili hefði verið í góðri trú um að greiðslur hans hefði falið í sér fullar efndir, festa hefði verið á framkvæmd lánessamninganna og umfang viðbótarkröfu varnaraðila vegna vaxta hefði verið verulegt. Einnig hefði það staðið varnaraðila nær að gæta þess að í samningum við sóknaraðila væru ekki skilmálar sem stönguðust á við ákvæði laga nr. 38/2011. Á hinn bóginn var litið til þess að við gerð lánessamninganna hefði sóknaraðili verið eitt stærsta verslunarfyrirtæki landsins með umfangsmikinn rekstur. Hefðu gögn málsins borið með sér að félagið hefði verið í samningsstöðu til að hafa áhrif á skilmála lánessamninganna og hefði það haft brýnt tilefni til að leita sér sérfræðiaðstoðar við samningsgerðina. Yrði ekki litið svo á að viðbótarkrafa varnaraðila, sem sóknaraðili hefði þegar greitt, valdið röskun á fjárhagslegri stöðu hans þannig að jafna mætti til óhagræðis sem einstaklingur eða lítið fyrirtæki yrði fyrir vegna óvæntrar kröfu um verulega viðbótargreiðslu. Þóttu því ekki skilyrði til að víkja frá meginreglu kröfuréttar um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu.

Einnig í dómi Hæstaréttar í máli nr. 661/2013, var vísað í dóma réttarins í málum nr. 600/2011, 464/2012, 337/2013 og 430/2013 og sjónarmiða sem þar komu fram. Eftir að hafa metið atvik í málinu var það mat réttarins að ekki hefði verið komin á slík festa á framkvæmd lánessamningsins að það gæti réttlætt frávik frá meginreglunni, en umrætt lán hafði verið greitt upp u.þ.b. einu ári eftir útgreiðslu þess. Með vísan til þessa voru ekki talin skilyrði til að víkja frá meginreglunni um rétt kröfuhafa til viðbótargreiðslu.

Sama niðurstaða réttarins var í dómi Hæstaréttar í máli nr. 337/2013. Þar hafði lántakinn aðeins einu sinni greitt vexti áður en kom að uppgjöri lánasamninganna. Því var talið að ekki væri unnt væri að víkja frá umræddri meginreglu kröfuréttar um að varnaraðili hefði átt rétt á viðbótargreiðslu úr hendi sóknaraðila vegna vangoldinna vaxta.

Þegar öll þessi dómafordæmi Hæstaréttar eru virt heildstætt og borin saman við málavexti í þessu máli, er það niðurstaða nefndarinnar að fallast beri á aðalkröfu sóknaraðila um greiðslu kr. 318.254. Ræður þar miklu að greitt var af láninu um árabíl gegn útgefnum greiðsluseðlum varnaraðila, aðstöðumunur aðila og að dómstólar hafa í framkvæmd talið að sjónarmiðið um röskun við endurreikning eldri gjalddaga eigi við, jafnvel í málum sem ekki snúast um fjárkröfur lánveitenda gegn skuldurum, heldur um kröfur skuldara um uppgjör á grundvelli fullnaðarkvittana. Eins og hér stendur á verður ekki talið að hagsmunir sóknaraðila séu svo óverulegir að það útiloki rétt hans til að byggja á fullnaðarkvittunum varnaraðila frá umræddum tíma.

Ágreiningur er með aðilum um skyldu til greiðslu dráttarvaxta og verður hann borinn undir nefndina samkvæmt samþykktum hennar eins og annar ágreiningur um fjárhagslega hagsmuni. Óumdeilt er að krafa sóknaraðila barst varnaraðila 25. mars 2014. Skal krafan samkvæmt því bera dráttarvexti frá 25. apríl 2014, sbr. 3. mgr. 5. gr. vaxtalaga.

Úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki hefur samkvæmt samþykktum fyrir nefndina enga heimild til að ákvarða sóknaraðila málskostnað í málinu. Verður kröfum sóknaraðila þar að lútandi því vísað frá.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Varnaraðili, F, greiði sóknaraðila, M, kr. 318.254 ásamt dráttarvöxtum frá 25. apríl 2014 til greiðsludags.

Kröfum sóknaraðila um málskostnað er vísað frá.

Reykjavík, 30. apríl 2015.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Unnur Erla Jónsdóttir